

מיכאיל לרמונטוב⁸

נשף מסכות

דרמה בחרוזים

מערכה 1, תמונה 1

כניסה 1

(המהמרים, הדוכס זווזדיץ', קזרין וּשְפֶרִיך. מסביב לשולחן משחקים "שטוס" ופותרים קלפים... עומדים סביב)

מהמר 1: איוון איליץ', הרשה לי להציע.

דילר: הואל.

מהמר 1: מאה רובל.

דילר: הולך.

מהמר 2: בוא נגלגל.

מהמר 3: את המזל פה לא תצליח

עם סכום כזה...

מהמר 4: שמע, תעגל.

מהמר 3: תוסיף.

מהמר 2: הכול? ... לעזאזל!

מהמר 4: חבר, היום כולם קצת מסכימים להתעגל

זקוף נשאר רק הסרגל.

מהמר 3: (בשקט למהמר 1) שים לב, אל תמצמץ.

הדוכס זווזדיץ': נה בנק.⁹

מהמר 2: דוכס,

דם חם מזיק ללב — שחק ואל תכעס.

הדוכס: אוכל להסתדר גם בלעדיך.

דילר: הקלף נשרף.

הדוכס: שטן!

דילר: הכסף אבקש.

מהמר 2: (בלגלוג) אם כן, בשעת רתחה, תמכור כל מה שיש,

מה מחירן של דרגותיך?

הדוכס: כבוד — דבר שאיש בכסף לא רוכש.

מהמר 2: (מסנן בעודו יוצא) מוטב שתתבייש

איש ביש, כי החלב עוד על שפתיך.

(הדוכס שותה כוס לימונדה, מתיישב בצד ומהרהר)

⁸ 1814-1841.

⁹ va banque — צרפתית: על כל הקופה.

שפּרײך: (ניגש לתמוך ב) זקוק להלוואה, באחוזים קטנים,
מיד ביד, תחזיר בעוד מאה שנים.
(הדוכס קד בקרירות ופונה ממנו. שפּרײך מתרחק בחוסר סיפוק)

כניסה 2

(ארבנין ואחרים. ארבנין נכנס, ניגש לשולחן ומחווה קידה. אחר כך מסמן סימנים כלשהם ומתרחק עם קזריין)

ארבנין: אז מה, קזריין, איך משחק, לפתע?
קזריין: מביט על אחרים,
אתה עכשיו נשוי, עשיר, אדון נהיית,
שכחת כבר את כל החברים!
ארבנין: נכון, אני לקחתי פֶּסֶק.
קזריין: כולך בעסקים?
ארבנין: כולי באהבה – וזה לא עסק.
קזריין: כל ערב נשף.
ארבנין: לא.
קזריין: קלפים?
ארבנין: כבר לא צריך!
קזריין: אך יש פה חדשים, מי הגנדרן שם?
קזריין: שפּרײך!
אדם פטרוביץ'!... כבר אראג שתתוודע.

(שפּרײך מגיע ומחווה קידה)

הנה, הכירו נא, ממליץ בחום, חבר
ארבנין.

שפּרײך: כן, זיהיתי.
ארבנין: כן? איני זוכר

שבעבר נפגשנו.
שפּרײך: לא הספקנו,
אבל שמועות רבות השמיעו באוזני.
ולפגישה איתך ציפיתי ביותר.
ארבנין: עליך, צר לי, לא שמעתי בחיי.
אך אין ספק, אתה תשלים את החסר.

(שוב קדים. שפּרײך מחמיץ פנים והולך)

זה לא טיפוס נחמד... פגשתי טיפוסים,
אחד כזה הדעת לא סובלת.
חיוך רשע, מבט – זכוכית מגדלת.

לא בן אנוש, לא רוח רפאים.
אחי, אל תסתכל על הקנקן,
קזריין: הוא איש נחוץ מאוד, גם אם הוא השטן.

פֶקֶשׁ – ילווה על החשבון.
לאיזה עם הוא משתייך, איני יודע:
שולט בשפות כמו שדון,
ככל הנראה, יהודון.
מכיר כל איש ואיש, לכל עסקה נוגע,
הכול אצלו בראש, לא פעם הוא חָטַף,
בין הכופרים יכריז שאלוהים זה רוח,
בין אדוקים – צדיק, בְּסוּד: קלפן גרוע,
ובין ההגונים – ישר ללא רבב.
בקיצור, עוד תאהב אותו, לי זה ברור.

ארבנין:

פורטרט יפה – אך המקור כעור.
נו, טוב, מה עם ההוא עם השפם,
שלחייו סמוקות מפודרה?
אוהב ודאי לזלול כיבוד רע,
עגבן זקן שתָר את העולם?
ודאי במטרה זוחלת
קולע בול בכל מצב?

קזרין:

כמעט... מהצבא סולק בגלל דו־קרב
או מכיוון שלא לקח בו חלק.
פחד להיות רוצח – והרי
הוא בנה של אֵם קשוחה, אך אחרי
חמש שנים הוא שב,
ואז טעם הוא טעם קרב.

ארבנין:

והקטן, לָמה הוא טוב?
לבוש די מרושל, חיוך חצוף,
עם צלב ועם קופסת טבק?...
טרושוב...

קזרין:

שלא יטעה אותך פה הפרצוף
כי שבע שנות שירות מאחוריו,
עם גנרל בגרוזיה הוא בילה
תקע למישהו סכין בגב
חמש שנים ישב בהנהלה
שם הוא זכה באות הצלב.

ארבנין:

המכרים החדשים כבר מוכרים, אה!
המהמרים: (צועקים) קזרין אפנסיביץ', לכאן!
קזרין: מיד.

(בהשתתפות מעושה)

הרמאים צריכים את אמא!
חה־חה־חה־חה!

מהמר 1: מהר.

קזרין: נו, מי פה השקרן?

ארבנין: (שיחה ערה בין המהמרים. כשהיא שוככת, ארבנין מבחין בדוכס זוזדיץ' וניגש אליו)

הדוכס: (לא מרוצה) השאלה הזאת, אליך היא מופנה.

ארבנין: אם כך, אקדים, בפני תשובה של טעם. אכן, אני ותיק, ביקרתי פה לא פעם, גיליתי בכאב גדול שהמזל הוא חד כתער אחד ספר שטרות, אחר איבד הכול ולא קינאתי, אך גם לא הבעתי צער. ראיתי צעירים, הולכים, באים, כסילים מאושרים שלא יודעים דבר על החיים, אשר, ודאי על אהבה חלמו לפני כל זה... כמו זבובים צנחו הם לעיני והנה, שוב מוצג אותו המחזה.

הדוכס: (אוחז בידו ברגש) הפסדתי.

ארבנין: אז תתאבד, חבר.

הדוכס: אני אבוד...

ארבנין: יש שתי דרכים מכאן: תצא ותישבע ששוב לא תהמר או רוץ מיד אל השולחן. אך אם הניצחון חשוב יותר על הוריק, חבריך וכבודך נתר. עליך בְּדַקְדוּק לבחון ולהפנים את כישוריך, לגדל עור מחוספס ללמוד לקרוא ברהיטות תווי פנים של זר מוחלט שזה עתה נכנס, כל סוד כמוס. בדרך קבע מיומנות-ידיים לתרגל לחוק כתוב, חוק המשחק או חוק הטבע, לבוז, לבוז, ולא להתבטל אף לא לרגע. אל תפטפט בקול, אל תמלמל, ואם יריב ברמתך מולך יגיה: שגן: "הניצחון הוא כל חיי" בלי להסמיק גם כשבך יטיח: "רמאי!"

(שתיקה. הדוכס בקושי הקשיב לו משום שהיה שרוי בהתרגשות)

הדוכס: כיצד עלי לנהוג, מה אעשה?

ארבנין: עשה מה שתמצא.

הדוכס: אולי מזל...

ארבנין: מזל פה לא תמצא!

הדוכס: הפסדתי הכול! עזור לי, תן עצה!

ארבנין: איני נותן עצות.

הדוכס: נו, טוב, אשב...

ארבנין: (אוחז לפתע בידו)

חכה.

אשב שם במקומך, אתה צעיר מדי,

וגם אני כמותך, הייתי פעם

שחצן פזיז, גם בי שלט הזעם,

ואם היו... (עוצר) עוצרים אותי אולי...

אז...

(נותן בו מבט נוקב ובנימה אחרת)

תן לי את ירך, בחור, כמו גבר,

ואני אדאג לכל היתר!

(ניגש לשולחן. מפנים לו מקום)

לסוס זקן כיסא הגישו!

הבה נברוק אם הגורל רחמן

או שיצחק בזמן שצעירים יתישו

את משרתו הנאמן!

לא התאפק... דגדג לו בידים.

קזרין:

(בשקט)

אל תבייש תהילת עבר.

למד אותם דבר או שניים

על קלפנים לשעבר.

מהמרים: הואל נא בטובך, כי זה ביתך ואנו –

אורחך.

מהמר 1: (באוזנו של 2)

שים טוב לב או שמיד תובס,

על סוסים זקנים כמותו שמענו,

ואת האס שלנו הוא ילעס.

(המשחק מתחיל. כולם מתגודדים סביב השולחן, מפעם לפעם נשמעות קריאות, בזמן

השיחה הבאה רבים נוטשים את השולחן בקדרות. שפריך מוביל את קזרין לקדמת

הבמה)

שפריך: (בארס) ברור כבר מי הסוס ומי פה הסייס.

קזרין: שי'למדו קצת מה זה פחד!

שפריך: כן, אשף הקלף.

קזרין: היה.

שפריך: היה? ועכשיו?

קזרין: עכשיו?

נשוי, אדם עשיר, שקול ומיושב.
נראה כמו שזה אך הוא זאב מורעב...
אָמרו לי, יש מי שהכריע
את טבע האדם והשתנה, נו, טוב,
אולי הוא כמו מלאך מופיע
אבל הוא שד בנשמתו.
וגם אתה,

(טופח על כתפו)

אמנם עודך ילדון,

אך גם לך בנשמתך שדון.

(שני מהמרים מתקרבים בעודם משוחחים בלהט)

מהמר 1: אמרתי.

מהמר 2: אין עשן בלי אש, נכון,

אך זוהי לבה שעכשיו בלענו,

ניסיתי כל תכסים – האיש גאון,

השפיל אותנו.

קזרין: (ניגש) נו, רבותי, הונף דגל לבן?

מהמר 1: ארבנין מקצוען.

קזרין: פקפקתם? כמובן.

(המולה בין המהמרים מסביב לשולחן)

מהמר 3: כל קלף שלא נשלף, שלפת ודרסת.

מהמר 4: (הצידה) הוא יישרף עוד...

מהמר 5: בוא נראה.

ארבנין: (קם) פֶּסְטָה.

(לוקח את הזהב ומתרחק, השאר נותרים סביב השולחן. גם קזרין ושפריך ליד השולחן.)

ארבנין אוחז בשתיקה בידו של הדוכס ומגיש לו את הכסף. ארבנין חיוור)

הדוכס: בזיכרוני אחקוק שמך לנצח,

הצלת את חיי...

ארבנין: וגם את כספך.

אך זה נכון, קשה לומר לְבָטח

מאלה מי חשוב יותר לך.

הדוכס: הו, חסד רב עשית עמדי.

ארבנין: כלל לא.

לחוש כיצד הדם בוער בי שוב שְמַחתי,

לְלֵהט בנפשי הרשיתי שוב למלוך,

וכמו לשדה הקרב – לשדה הקלף יצאתי.

אבל יכולת להפסיד.

הדוכס:

אני? כבר לא, זמן רב אני עמיד.

ארבנין:

הכול ברור מראש, מהלכים שקופים

לכן אני נגמלתי מקלפים.

אינך מרשה לי אף לומר תודה רבה.

הדוכס:

לומר את האמת, אין לי כל צורך בה.

ארבנין:

איני חייב לאיש, אף פעם לא הייתי,

ואם טובה עשיתי לפלוני

זה לא משום שרק בטובתו רציתי

אלא בטובתי שלי אני.

לא מאמין לך.

הדוכס:

איני מכריח!

ארבנין:

אני מכיר את זה שנים ואם

חשקתי בהעמדות פנים... אך...

מספיק, יותר מדי מלים.

(שתיקה)

להתאוורר קצת לא יזיק לשנינו,

יש נשף מסכות הערב בביתו

של אנגלגרט...

הו, כן.

הדוכס:

ניסע?

ארבנין:

הו, בשמחה.

הדוכס:

אמצא שם מנוחה.

ארבנין: (הצידה)

יש שם נשים... בינינו...

הדוכס:

ולפעמים אפילו, כך אומרים...

אומרים, אז מה? המסכה זונחת

ארבנין:

דרגות ותארים, למסכה

אין נשמה, נותר רק גוף מתחת,

ואם תווי פנים היא מכסה

כל סוד כמוס בן־רגע היא פותחת.

(יוצאים)